

ТИПИ АНГЛОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Розвиток міжкультурних зв'язків, глобалізація, зростання міжнародної торгівлі та бізнесу, медіа, телебачення сприяють утворенню різних форм взаємодії між мовами країн світу. Сьогодні особливо помітна тенденція зміцнення англійської мови, її поширення у міжнародній комунікації та надання їй статусу інтернаціональної. Англійська мова вважається засобом міжнародної комунікації. Це мова, яка використовується на міжнародних конференціях, спортивних заходах та для комунікації у міжнародному науковому середовищі, це мова значної кількості засобів масової інформації у світі.

У сучасному світі, коли нові поняття з'являються швидко, слова на їх позначення запозичуються часто саме з англійської мови. Причиною цьому є лідерство англомовних країн у технічному, науковому та культурному розвитку. Ці процеси не минули і українську мову. Дедалі частіше у мові молоді та представників ЗМІ фіксуються запозичення англіцизмів, їх використання є поширеним у повсякденному житті. Нерідко джерелом іншомовних слів стають соціальні мережі Instagram, TikTok, Twitter (X), Reddit тощо.

У ХХІ ст. процес запозичення сягає високих рівнів. Іншомовізми з одного боку, можна вважати способом збагачення мови, але з іншого боку, потрібно звернути увагу на те, що ще не здолавши наслідків московського впливу на українську мову, носії мови, непомітно потрапляють під вплив іншої [5].

Метою статті є класифікувати англійські запозичення, що використовуються в українській мові, здійснити аналіз запозичень з англійської, з'ясувати мотиви запозичення, а також способи адаптації запозиченої лексики у систему української мови, розкрити питання мовної ідентичності.

Запозичені слова є невід'ємною частиною української лексики. Їх запозичення дуже тісно пов'язане з історією нашого народу. На різних етапах свого розвитку наша мова збагачувалася через політичні, культурні, соціально-економічні відносини з іншими народами. Слова, які були запозичені з інших мов, мовознавиця Ірина Кочан розділяє на такі групи: 1) слова, які потрапили в українську мову та не зазнали великих змін; 2) слова, пристосовані до української мови і вже не сприймаються як запозичені [3, с. 15].

Англіцизмом або англізмом називають певне слово чи вислів, який був запозичений чи перекладений з англійської мови. Великий тлумачний словник сучасної української мови подає таке визначення: «Англіцизм, -у, ч., лінгв. Слово або зворот, запозичені з англійської мови» [2].

Запозичену лексику в системі мови та її функціонування в мові іншої держави, зокрема англіцизми, мовознавця Ірина Фаріон відносить до проблематики етнопсихологічної, суспільно-політичної та мовної. Наявність запозичених мовних засобів вказує на ідеологічне спрямування суспільства, його рівень протистояння глобалізму. У своїй праці «Англізми і протианглізми: 100 історій слів у соціокультурному контексті» Ірина Фаріон зазначає, що кінець ХІХ – початок ХХ століття є періодом першої хвилі проникнення англіцизмів в українську мову, що припадає на час нашого технічного та промислового розвитку [5, с. 14].

Дослідниця Людмила Архипенко виділяє дві великі групи англіцизмів: загальноновживані англіцизми, а саме 4 основні категорії слів: 1) давні англіцизми; 2) колишні екзотизми; 3) слова, які набули нових значень, перейшовши в український мовний простір; 4) новітні англіцизми.

До загальноновживаної лексики можна віднести слова, які вживають відносно вільно, незважаючи на територію, професійну сферу чи рамки тієї чи іншої соціальної групи. Така лексика є фундаментом будь-якої національної мови. Англіцизмами з обмеженою сферою вживання Людмила Архипенко вважає слова, характерні для територіальних говірок, діалектів; спеціальної, професійно-термінологічної лексики, а також сленг, жаргон. [1, с.5]. Варто зауважити, що в сучасній лінгвістичній термінології функціонує два варіанти назви досліджуваного мовного явища: англізм та англіцизм. До прикладу, мовознавиці Людмила Архипенко та Ірина Фаріон у своїх працях використовують термін «англізм» для позначення слова, яке має англійське походження. Тим не менше, у більшості лінгвістичних праць та лексикографічних джерел використовується термін «англіцизм», яким надалі ми і будемо послуговуватися.

Англомовні терміни в українській мові поділяються на декілька типів: давні запозичення, в яких мовці вже не відчувають їх іноземне походження; суто слова англійського походження, які поступово переходять у загальноновживані терміни, існуючі не лише в професійному контексті, а й у повсякденному мовленні, часто вживаються мовцями; інтернаціоналізми – це міжнародні терміни, які використовуються не менше, ніж у трьох різних мовах [6, с. 7].

Існує велика кількість випадків, коли в українській мові вже є термін для позначення певного поняття. Таким чином, запозичений термін зі старим позначенням поняття призводить до утворення різних номінативних одиниць за походженням, які вказують на одне й те саме явище – іншими словами, синонімічні пари: а) запозичення з англійської мови – однокомпонентний український відповідник: *скіл* – навичка; *кейс* – випадок; *дилер* – посередник, представник; *дисконт* – знижка; *консалтинг* – консультування; *менеджер* – керівник; б) англомовне запозичення – багатокомпонентний український

відповідник. Потреба замінити український описовий зворот одним словом є однією з причин вживання англіцизмів: *секонд-хенд* – одяг, що був у вжитку, *інавгурація* – урочисте вступлення на посаду президента країни, *шоу-рум* – приміщення для демонстрації товарів, *квіз* – гра з питаннями та відповідями на радіо чи телебаченні, *снайпер* – стрілець, який влучно стріляє, *мотель* – готель для туристів, які подорожують на авто, *форс-мажор* – непередбачені обставини, *релтор* – агент з продажу нерухомості; *сейф* – міцний вогнетривкий металевий ящик [4].

Для словникового складу української мови поява комп'ютера та інтернету має велике значення. Тепер, коли у кожному домі є комп'ютер, слова *принтер*, *картридж*, *файл*, *сайт*, *провайдер*, *сервер*, *монітор*, *модем* та багато інших почали швидко розповсюджуватись. Можна стверджувати, що запозичена лексика, яка вживається у професійній сфері, почала вживатися у повсякденному мовленні. Вживання слів *офшор*, *рейтинг*, *файл*, *сайт*, *боулінг*, *скейтборд*, *міксер* в українському мовленні є виправдане тим, що багато пристроїв і явищ, пов'язаних із певною технікою, не мали назви в українській мові. Тому ці слова, внаслідок глобалізації, проникли в нашу мову без змін. Це є окремою групою англіцизмів, які проникли в українську мову у вигляді позначення нового предмета, реалії або є термінами, що вживаються інтернаціонально.

Існує ще одна група англіцизмів, які можна повністю замінити українськими відповідниками. Це слова, які вже були частиною української мови до того, як з'явилися англійські варіанти. До цих англіцизмів відносяться, наприклад: *вікенд*, *сингл*, *рекорд*, *вагон*, *бюро*, *тінейджер*, *кафе*, *паркінг* та інші [4, с. 58].

З точки зору стилістики, розрізняють такі англіцизми: екзотизми – позначення неукраїнської дійсності, які називають чужі для української мови поняття (*чізбургер* – *cheeseburger*); варваризми – слова просторічного характеру, що зберігають свої структурні ознаки (*Окей* – *ok*, *вау* – *wow!*); жаргонізми – позначення, яких треба уникати через їх поганий вплив, засмічування мови (*дедлайн* – *крайній термін*; *лузер* – *невдаха*). Надмірне застосування іноземних слів призводить до не збагачення мови, а до її засмічення, перетворюючи її на жаргон, порушує її систему, відхиляючись від ustalених норм [4].

Англіцизм – різновид запозичення, це слово, вислів тощо, запозичені з англійської мови. У переважній більшості – це слова, що стосуються: техніки, політики, економіки, торгівлі, спорту, культури. Варто зазначити великий вплив англіцизмів на формування лексики сучасної молоді. Процес запозичення відбувається постійно, запозичення відтворюють сучасні реалії та надають їм нові назви. Проте важливо уникати неконтрольованого та немотивованого ходу цих процесів, оскільки часто яскраві та привабливі запозичені слова можуть бути малопродуктивними в системі сучасної української мови.

Розгалуженість процесу проникнення іншомовних слів в українську мову веде до їх класифікації. Ця класифікація включає англіцизми, які вже були запозичені у минулому, суто англійські слова та інтернаціоналізми. За ступенем засвоєння іншомовних елементів в українській мові, їх можна поділити на три категорії: повністю асимільовані, частково асимільовані та неасимільовані. У стилістичному аспекті англіцизми поділяють на екзотизми, варваризми та жаргонізми.

Отже, використання запозичень є ефективним способом збагачення лексики української мови, особливо в контексті технічної термінології: близько третини словникового її складу становлять терміни англійського походження або такі, що мають англійський еквівалент. Взаємне збагачення мов є одним із шляхів еволюції мов світової спільноти, що відображає розвиток мовних напливу систем з давніх часів. Механізми лінгвістичної взаємодії у різні періоди історії мови можуть мати свої відмінності. Варто зауважити, що присутність англіцизмів в українській мові не завжди має позитивний вплив. Не потрібно допускати надмірного засмічення мови запозиченнями, якщо в українській мові є відповідники.

Важливо пам'ятати, що мова є системним механізмом, дія якого підпорядкована певним законам. Вона має здатність до самоочищення, видалення функціонально надмірного або зайвого, це стосується і слів, які походять з англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архипенко Л.М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» Л. М. Архипенко. Харків, 2005. 20 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000. уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
3. Кочан І.М. Системність динаміка, кодифікація слів з міжнародними кореневими компонентами в сучасній українській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук: спец. 10.02.01.НАН України, Інститут української мови. І.М.Кочан. К., 2006. 39 с.
4. Мартинова Т.І, Кукушкін В.В. Англіцизми у сучасній українській мові. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/rchive/28/part_1/10.pdf (дата звернення: 13.04.2024).
5. Фаріон І. Д., Помилуйко-Недашківська Г. О., Бордовська А. Англізми і протианглізми: 100 історій слів у соціокультурному контексті. Львів: «Свічадо», 2023. 714 с
6. Шимків А. Англо-український тлумачний словник економічної лексики. Київ, 2004. 429 с.